

PRACE NAUKOWE

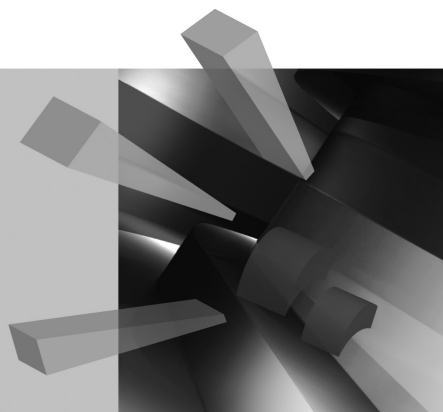
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

298

Budowa gospodarki opartej na wiedzy w Polsce – modele i doświadczenia

Redaktorzy naukowi

Mieczysław Moszkowicz

Robert Kamiński

Marek Wąsowicz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-338-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Roman Chorób: Wiedza jako determinanta rozwoju innowacyjnych form powiązań integracyjnych	11
Zbigniew Chyba: Pracownicy wiedzy a kreowanie innowacji technologicznych w przedsiębiorstwach.....	19
Ryszard Rutka, Małgorzata Czerska: Ewolucja uwarunkowań partycypacji bezpośredniej w drugiej dekadzie transformacji polskiej gospodarki	27
Jarosław Domański: Postawy wobec ryzyka w badaniach organizacji <i>non profit</i>	40
Marzena Hajduk-Stelmachowicz: System zarządzania środowiskowego a ekoinnowacyjność, ekowydajność, efektywność.....	48
Irena K. Hejduk, Wiesław M. Grudzewski, Monika Wańtuchowicz: Zaufanie w zintegrowanym modelu <i>sustainable enterprise</i>	56
Honorata Howaniec: Polityka klastrowa w Polsce a innowacyjność MSP....	71
Wiesław Kotarba: Problemy ochrony dóbr niematerialnych.....	83
Rafał Krupski, Katarzyna Piórkowska: Użyteczność wiedzy i innych zasobów niematerialnych dla innowacji i replikacji w badaniach empirycznych.....	93
Joanna Kurowska-Pysz: Rola pracowników wiedzy w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw	105
Anna Kwiotkowska: Przedsiębiorstwa odpryskowe jako forma współpracy nauki i biznesu. Modele konfiguracyjne.....	113
Mieczysław Moszkowicz: Wiedza i kompetencje w gospodarce.....	120
Edmund Pawłowski: Zmiany w strukturach organizacyjnych polskich przedsiębiorstw w kontekście rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.....	128
Jadwiga Rudek: Rynek pracy w Unii Europejskiej jako element gospodarki opartej na wiedzy.....	138
Łukasz Skowron: Holistyczny model relacyjny motywacji pracownika i satysfakcji klienta.....	145
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Wymagania kwalifikacyjne wobec kadr nowoczesnej gospodarki.....	153
Arkadiusz Świadek, Katarzyna Szopik-Depczyńska: Dostawcy w łańcuchu dostaw w kształtowaniu innowacyjności polskiego przemysłu – studia przypadków.....	162

Stefan Trzcieliński: Niektóre symptomy zmiany strategii przedsiębiorstw. Wstępne wyniki badań wpływu GOW	170
Małgorzata Wachowska: Problem nadmiernej podaży wiedzy w warunkach gospodarki opartej na wiedzy	179
Łukasz Wawrzynek: Efektywność procesów w oparciu o wiedzę na przykładzie wdrożenia standaryzacji w organizacji międzynarodowej.....	187
Grażyna Węgrzyn: Sektor usług w gospodarce opartej na wiedzy a zmiany w zatrudnieniu	196
Magdalena K. Wyrwicka: <i>Foresight</i> sieci gospodarczych w kontekście transformacji wiedzy. Wyniki badań na przykładzie Wielkopolski.....	205
Przemysław Zbierowski: Przedsiębiorczość i innowacje w gospodarce opartej na wiedzy – wyniki badań Globalnego Monitora Przedsiębiorczości...	216

Summaries

Roman Chorób: Knowledge as a determinant of innovative structures of integration links development.....	18
Zbigniew Chyba: Knowledge workers and the creation of technological innovations in enterprises	26
Ryszard Rutka, Małgorzata Czerna: The evolution of direct participation determinants in the second decade of Polish economy transformation.....	39
Jarosław Domański: Attitudes to risk in the research of nonprofit organizations.....	47
Marzena Hajduk-Stelmachowicz: Environmental Management System and the eco-innovation, eco-efficiency, ecological effectiveness.....	55
Irena K. Hejduk, Wiesław M. Grudzewski, Monika Wańtuchowicz: Trust in sustainable enterprise integrated model.....	70
Honorata Howaniec: Cluster policy in Poland and innovation of SME's.....	82
Wiesław Kotarba: Problems in the protection of intangible goods	92
Rafał Krupski, Katarzyna Piórkowska: Usefulness of knowledge and other intangible resources for innovation and replication in empirical research	104
Joanna Kurowska-Pysz: The role of knowledge workers in the innovative activities of companies	112
Anna Kwiotkowska: Academic enterprise as a form of cooperation between science and business. Configurational models.....	119
Mieczysław Moszkowicz: Knowledge and competence in economy	127
Edmund Pawłowski: Changes in organizational structures of Polish enterprises in the context of knowledge based economy development.....	137
Jadwiga Rudek: Labor market in the European Union as an element of knowledge based economy	144
Łukasz Skowron: Holistic relational model of employee's motivation and customer's satisfaction.....	152

Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Qualification requirements for the staff of modern economy	161
Arkadiusz Świadek, Katarzyna Szopik-Depczyńska: Suppliers in the supply chain in the formation of Polish industry innovativeness. Case study	169
Stefan Trzcieliński: Some symptoms of change of business strategy. Preliminary results of the impact of KBE	178
Małgorzata Wachowska: Problem of excessive supply of knowledge in the conditions of knowledge-based economy	186
Łukasz Wawrzynek: Effectiveness of processes based on knowledge on the example of implementation of standardization in an international organization	195
Grażyna Węgrzyn: Shifting employment patterns in the service sector of knowledge-based economy.....	204
Magdalena K. Wyrwicka: Foresight of economic networks in the context of knowledge transformation. Research findings in Wielkopolska region	215
Przemysław Zbierowski: Entrepreneurship and innovations in knowledge based economy – Global Entrepreneurship Monitor empirical research....	225

Rafał Krupski

Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości

Katarzyna Piórkowska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

UŻYTECZNOŚĆ WIEDZY I INNYCH ZASOBÓW NIEMATERIALNYCH DLA INNOWACJI I REPLIKACJI W BADANIACH EMPIRYCZNYCH

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie sposobu pomiaru i badań użyteczności wybranych zasobów niematerialnych nie w ogóle, ale w tej dziedzinie aktywności przedsiębiorstwa, która dotyczy innowacji i replikacji. Wyniki badań empirycznych dotyczą: identyfikacji pierwszorzędowego wpływu zasobów niematerialnych na innowacje i replikacje, określenia stopnia wykorzystania potencjału tych zasobów również w obszarach innowacji i replikacji oraz próby pomiaru użyteczności wyodrębnionych zasobów niematerialnych w inkryminowanych obszarach.

Słowa kluczowe: innowacje, replikacje, zasoby niematerialne i ich użyteczność.

1. Wstęp

Do najbardziej współcześnie eksploatowanych zagadnień zarządzania należą te, które są związane z innowacjami, oraz te, które generuje tzw. szkoła zasobów zarządzania strategicznego. Wynika to z ich silnego powiązania z podejmowaniem decyzji strategicznych w warunkach niepewności. Rzadko jednak łączy się je, rozwiązując jakieś problemy nieznannej przyszłości, ponieważ klasyczne myślenie w kategoriach zakładanych wyników finansowych trudno kojarzyć z trudnymi do przewidzenia efektami planowanych innowacji, a także z trudnymi do przewidzenia związkami pomiędzy zasobami a efektami rynkowymi firmy. Dlatego też podjęto wysiłek zbadania jednej z podstawowych kategorii szkoły zasobów – użyteczności zasobów, wprowadzonej już przeszło pięćdziesiąt lat temu przez E. Penrose [Penrose 1959]. Słuszne teoretyczne wywody dotyczące użyteczności zasobów, niestety, nie zostały poparte stosownymi operacjonalizacjami umożliwiającymi pomiar tej użyteczności i jej związków z efektywnością ekonomiczną przedsiębiorstw.

Celem artykułu jest przedstawienie sposobu pomiaru i badań użyteczności wybranych zasobów niematerialnych nie w ogóle, ale w tej dziedzinie aktywności przedsiębiorstwa, która dotyczy innowacji i replikacji.

2. Podstawowe problemy badawcze w zakresie innowacji i wiedzy

Analiza literatury zarządzania i ekonomii jednoznacznie wskazuje na istnienie wielu pomysłów, podejść oraz koncepcji dotyczących innowacji i wiedzy.

Rozpatrując opracowania na temat innowacji, można stwierdzić, iż koncentrują się one w głównej mierze na charakterystyce innowacji (polemiki na temat, czym są innowacja¹, kierunki rozwoju definicji innowacji, rodzaje innowacji: głównie opisywane są innowacje produktowe, procesowe, technologiczne, marketingowe, organizacyjne, radykalne, otwarte), procesie innowacji (zwłaszcza elementach procesu innowacji), cechach innowacji, źródłach innowacji, takich jak działalność badawczo-rozwojowa, zakup wiedzy, transfer technologii, współpraca w zakresie innowacji, pomiarze innowacyjności (zob.: [*Leksykon zarządzania* 2004, Drucker 1992; Świtalski 2005; Hylek 2006; Łapiński 2010; Pomykański 2001; *Zarządzanie innowacjami...* 2001; Bogdanienko 1998, s. 10; Fagerberg 2007, s. 705-718; Penc 1999, s. 141-146; Zaremba, Guzowska-Wójcik, Rytel 2006, s. 6-7; Inauen, Schenker-Wicki 2012; Herrmann, Tomczak, Befurt 2006]), kulturowych i społecznych uwarunkowaniach innowacyjności (zob.: [Bendyk 2010; Tiwari, Herstat 2012, s. 97-115]), działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, zdolności innowacyjnej (zob.: [Juchniewicz, Grzybowska 2010; Pichlak 2008; Janasz 2001, s. 47-59; Chodyński 2008; Brojak-Trzaskowska 2009; Keskis 2006, s. 396-417; Mroczo 2007, s. 171]) oraz na wpływie innowacji na poziom innowacyjności organizacji i gospodarki, na poziom konkurencyjności przedsiębiorstw czy też na poziom wzrostu gospodarczego (ekonomiści prowadzący badania nad narodowymi systemami innowacji podkreślają, że próbując stworzyć teorię wyjaśniającą wpływ innowacji na tempo wzrostu gospodarczego, nie można się tylko ograniczać do wąsko ujmowanego wpływu instytucji R&D, a tym bardziej samego ich ilościowego ujęcia, lecz należy przyjmować szeroki kontekst społeczno-ekonomiczny tych działań) (zob.: [Blaetter-Miech 1998, s. 49-58; Johne 1999, s. 6-11; Afuah 2009; Kowalik 2007, s. 288; Godin 2004; Okoń-Horodyńska 1998; Baily 2001]). Można również zauważyć tendencję do poszukiwania kolejnej jakości nowego, następnego po *Resource Based View*, nurtu zarządzania strategicznego – właśnie wokół innowacji.

W wyniku analizy literatury zarządzania z zakresu wiedzy czy też zarządzania wiedzą w organizacjach można stwierdzić, iż uwaga badaczy skupiona jest głównie wokół definiowania wiedzy i zarządzania wiedzą, rodzajów wiedzy (głównie wiedza jawna i ukryta, indywidualna i zbiorowa, poznawcza, zobiiektywizowana, automatyczna, kolektywna), wiedzy jako zasobu przedsiębiorstwa, cech wiedzy (zwłaszcza

¹ Odmianą innowacji – wydaje się pomijaną w literaturze przedmiotu i wśród badaczy zagadnień związanych z innowacjami – jest replikacja (powielanie rynkowe).

niewyczerpalności, symultaniczności, nieliniowości, dominującego charakteru i niematerialności), sposobów identyfikacji, gromadzenia, wykorzystywania i dyfuzji wiedzy, sposobów tworzenia nowej wiedzy, kierunków rozwoju zarządzania wiedzą (zwłaszcza podejście japońskie, procesowe i zasobowe) czy też narzędzi informatycznych wspomagających zarządzanie wiedzą (zob.: [Gladstone 2004; Tiwana 2000; Nonaka 1991; *Zarządzanie wiedzą...* 2004; *Zarządzanie wiedzą...* 2005; *Przedsiębiorstwo przyszłości* 2000; Strojny 2000; Strojny 2001; Mięka, Pietruszka-Ortyl, Potocki 2002; Jarugowa, Fijałkowska 2002; Stankiewicz 2005; Knight, Howes 2003; Davenport, Prusak 2000; Luan, Serban 2002; Sensiper 1998; Alavi, Leidner 2001; Petrides, Nodine 2003; Ford 1989; Mięka 2006; Brdulak 2005; Probst, Raub, Romhardt 2002; Desouza 2003; Skyrnie 1999; Chodyński 2007]).

Tematyka zarządzania wiedzą jest również w literaturze przedmiotu łączona z zagadnieniem kapitału intelektualnego organizacji – zarządzanie wiedzą skupia się na zarządzaniu działalnością związaną z kreowaniem, transferem i wykorzystywaniem wiedzy, natomiast zarządzanie kapitałem intelektualnym skupia się na rejestracji, wizualizacji, mierzeniu i rozwoju zasobów intelektualnych z punktu widzenia strategii przedsiębiorstwa (zob.: [Edvinsson, Malone 1997]). Rozpatrując implikacje wynikające z zarządzania wiedzą, badacze w głównej mierze wskazują na fakt, iż zarządzanie wiedzą jest elementem budowania przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw (zob.: [Skrzypek 2010, s. 411-423; Olszewski 2011]).

Zestawiając ze sobą pojęcie wiedzy oraz innowacji, trzeba się zastanowić nad siłą i kierunkiem wpływu wiedzy uczestników organizacji na innowacje i odwrotnie (w tym drugim przypadku wydaje się, że bez wątpienia innowacja jest nośnikiem wiedzy).

Rozpatrując pierwszą zależność, warto zwrócić uwagę, że innowacje stanowią produkty wiedzy członków organizacji (bądź sieci). W literaturze przedmiotu i w praktyce można znaleźć opracowania, w których jest ukazany wpływ wiedzy na innowacje, jeśli nie bezpośrednio, to *implicite*. Według M. Dolińskiej przepływ i wzrost wartości wiedzy w procesie innowacji – ciągłego uczenia się w czasie – odbywa się w powtarzającym się cyklu: dostarczanie pomysłów na innowacje, opracowanie rozwiązań innowacyjnych, testowanie i wdrażanie innowacji, promowanie i przygotowanie ich do sprzedaży, tworzenie nowych zastosowań na bazie wdrożonych wcześniej innowacji. Efektywność procesu innowacji jest uwarunkowana przepływem i wykorzystaniem w odpowiednim czasie wiedzy oraz zachodzącymi w czasie jego realizacji interakcjami i relacjami ze współpracownikami organizacji (zwłaszcza sieciowej), którzy są zaangażowani w opracowywanie, finansowanie, wdrażanie lub transfer i sprzedaż innowacji na rynku. Zdolność firm do innowacji, tj. wykorzystania nowych pomysłów, aby stworzyć nowe lub ulepszone produkty bądź procesy, zależy od ich potencjału innowacyjnego. Ten potencjał zależy zarówno od przedsiębiorcy, jak i od pracowników firmy oraz ich kwalifikacji, doświadczenia i postaw, a także od wielu innych czynników (por.: [Dolińska 2004, s. 18; *Zarządzanie wiedzą...* 2000; Hargadon, Sutton 2000, s. 160-161; Morawski 2002, s. 212;

Skrzypek 2008; Skrzypek 2009]). Innym przykładem potwierdzającym istnienie wpływu wiedzy na innowacje są liczne konstatacje w literaturze i w praktyce gospodarczej stwierdzające, że jednym z głównych czynników wpływających na poziom zdolności innowacyjnych przedsiębiorstw jest charakter procesu zarządzania wiedzą (zob.: [Innowacyjne przedsiębiorstwo²... 2010, s. 35-48; *Innowacje w rozwoju...* 2004, s. 62-66; Łukasik 2012]). Na uwagę zasługują badania (podłużne ilościowe studia przypadków) D. Hislopa nad wpływem procesów integracji wiedzy (w wymiarze wiedzy wewnętrznej i zewnętrznej) na procesy innowacyjne, ukazujące, iż innowacyjność organizacji jest mocno powiązana ze zdolnością przedsiębiorstwa do wykorzystania wiedzy zewnętrznej (szerzej zob.: [Hislop 2003]). Badania Ch.O. Egbu nad usprawnianiem organizacyjnych innowacji poprzez zarządzanie wiedzą i zarządzanie kapitałem intelektualnym również potwierdzają występowanie omawianej zależności. Autor wykazał wpływ zarządzania wiedzą i kapitału intelektualnego na krytyczne czynniki sukcesu poszczególnych innowacji (szerzej zob.: [Egbu 2004]). Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości przeprowadziła badanie pt. „Wykształcenie pracowników a pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw”. Było ono przeprowadzone na próbie reprezentatywnej 600 pracowników kadry zarządzającej i 1200 pracowników szeregowych, zatrudnionych w małych i średnich przedsiębiorstwach, wzbogacono je o 30 wywiadów pogłębionych z przedstawicielami kadry kierowniczej. Zgodnie z wynikami badań mniejsze przedsiębiorstwa, którym trudno nadażyć z utrzymaniem tak wysokiego poziomu zasobów materialnych, jaki mają ich więksi konkurenci, powinny opierać swoją konkurencyjność przede wszystkim na czynnikach niematerialnych, głównie związanych z kwalifikacjami i kompetencjami pracowników. Ponadto jedna z rekomendacji dla przedsiębiorstw dotyczy faktu, iż nie istnieje alternatywa: inwestowanie w maszyny czy w zasoby ludzkie, ponieważ w dłuższej perspektywie stosowanie nowoczesnych technologii będzie efektywne jedynie przy jednoczesnych wysokich i rosnących kwalifikacjach pracowników. Z analiz PARP wynika bowiem, że niektórzy przedsiębiorcy, stosując strategie inwestowania w nowoczesne technologie, nie troszczą się o wysokie kwalifikacje pracowników.

3. Metodyczne aspekty badań empirycznych zasobów niematerialnych

Literatura naukowa, popularno-naukowa na temat zasobów niematerialnych jest przebogata. Różni autorzy proponują różne ich klasyfikacje, przykładają do nich różne znaczenia i rangę dla istnienia i rozwoju przedsiębiorstwa. Wybrany wątek

² M. Januszewska prezentuje weryfikację empiryczną procesu zarządzania wiedzą i jego wpływu na kształtowanie innowacji na przykładzie studium przypadku (przedsiębiorstwo turystyczne). Jednym z wniosków autorki jest konstatacja, iż innowacyjność przedsiębiorstwa zależna jest nie tyle od samej wiedzy organizacji, ile od stopnia i sposobu jej wykorzystania.

rozważań w artykule jest w tym sensie trudny, że przyjęty do badań zestaw rodzajów zasobów niematerialnych w kontekście ich użyteczności jest związany z wielorakim zastosowaniem tych zasobów. Ponieważ zasoby te są jednocześnie trudne do skopionowania, stają się głównym wyróżnikiem firm [Itami, Roehl 1987]. Między innymi przez to stają się kluczem do sukcesu firm [Obłój 2007, s. 128].

Wśród różnych zasobów niematerialnych zdecydowanie gloryfikowana jest wiedza, choć jednemu z autorów w badaniach empirycznych wyszło, że jeszcze większe znaczenie w przedsiębiorstwach mają zasoby nazwane relacjami niesformalizowanymi [Krupski 2006]. W inkryminowanych badaniach ostatecznie przyjęto, że przedmiotem eksploracji będą:

- wiedza, umiejętności i talenty pracowników,
- postawy i zachowania pracownicze,
- relacje z otoczeniem sformalizowane,
- relacje z otoczeniem niesformalizowane,
- *image* firmy.

Badania użyteczności tych zasobów, które ze swej istoty niematerialności są trudno mierzalne (albo w ogóle są niemierzalne), stwarzają dodatkowe kłopoty, powodując wiele problemów. Jak bowiem identyfikować użyteczność tego, co jest ze swej istoty trudne do określenia? Ostatecznie przyjęto, że rozwiązaniem jest określenie ogólnobehawioralnych obszarów aktywności przedsiębiorstwa, również trudnych do pomiaru, a identyfikowanie użyteczności zasobów niematerialnych odbędzie się właśnie w kontekście ich rozwoju. Inaczej: użyteczność zasobów niematerialnych zostanie określona nie za pomocą ich cech, ale za pomocą kierunków ich wykorzystania, nazwanych tu ogólnobehawioralnymi obszarami aktywności przedsiębiorstwa. Zasada *idem per idem* znajduje tu więc zastosowanie nie tyle do określenia tautologicznych definicji, ile do określenia rzeczy niemierzalnych rzeczami niemierzalnymi. Przyjęte ogólnobehawioralne obszary aktywności przedsiębiorstw, dla istnienia i rozwoju których mają służyć (być użyteczne) określone zasoby niematerialne, to zestawione antynomicznie:

- poziom strategiczny – poziom operacyjny zarządzania,
- wykorzystywanie okazji – unikanie zagrożeń,
- rozwój – istnienie firmy,
- innowacje – replikacje w firmie,
- konkurowanie – współdziałanie z konkurentami,
- pozyskiwanie klientów – utrzymywanie klientów,
- realizacja procesów – realizacja wyników.

Generalnie w badaniach wykorzystano koncepcję pomiaru użyteczności zasobów T. Gospodarka [Gospodarek 2009]. Ostatecznie w przygotowanej ankiecie badawczej (por. tab. 1) dla każdego z wyróżnionych 14 obszarów aktywności ogólnobehawioralnej ankietowani (wybrani przedstawiciele kadry kierowniczej przedsiębiorstw) oceniali:

- ważność (rangę) danego rodzaju zasobu niematerialnego w kształtowaniu każdego z pięciu badanych rodzajów zasobów w umownej skali 1-5,
- stopień wykorzystania danego zasobu w kształtowaniu danego obszaru aktywności behawioralnej przedsiębiorstwa w umownej skali 1-10.

Tabela 1. Badany obszar: użyteczność zasobów niematerialnych w ramach wyróżnionego obszaru

<p>Ponumeruj zasoby (1, 2, 3, 4, 5) według ważności użyteczności w ramach danego obszaru (1 –najbardziej użyteczny, 5 – najmniej użyteczny). Wpisz je w wykropkowane miejsce</p>	<p>Oceń stopień wykorzystania danego zasobu w Twojej firmie w ramach danego obszaru w umownej skali: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, przy czym: 1 – minimalne wykorzystanie, 10 – maksymalne wykorzystanie. Podkreśl liczbę</p>
Wiedza, umiejętności i talenty pracowników.....	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Postawy i zachowania pracownicze (np. lojalność, dyspozycyjność itp.)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Relacje z otoczeniem sformalizowane (np. umowy, koncesje, certyfikaty).....	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Relacje z otoczeniem niesformalizowane (np. wynikające ze znajomości, z zaufania, lojalności).....	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
<i>Image</i> firmy (znaki handlowe, historia, reputacja)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Źródło: opracowanie własne.

Ostateczne oceny stopnia użyteczności badanych zasobów niematerialnych dla innowacji i replikacji określono jako iloczyn rang i jednostkowych ocen, zgodnie z zasadami wielowymiarowej analizy porównawczej.

Badania przeprowadzono wśród studentów studiów MBA na Wydziale Zarządzania, Informatyki i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Byli to najczęściej członkowie zarządów spółek prawa handlowego lub członkowie naczelnego kierownictwa firm. Ostatecznie, po weryfikacji formalnej i merytorycznej, przyjęto wyniki badań ze 167 firm.

4. Wyniki badań empirycznych użyteczności zasobów niematerialnych dla innowacji i replikacji

W tabeli 2 zestawiono wyniki badań empirycznych dotyczących skali ważności zasobów niematerialnych w sferze innowacji w badanych 167 przedsiębiorstwach. Z tabeli wynika, że na realizację innowacji z grupy zasobów niematerialnych zdecydowanie największy wpływ mają: wiedza (53% wskazań) oraz postawy i zachowania pracownicze (34% wskazań). Marginalny wpływ ma *image* firmy (1% wskazań).

Tabela 2. Wyniki badań dotyczących największego wpływu zasobów niematerialnych na innowacje

Rodzaj zasobu niematerialnego	% firm typujących pierwszorzędny wpływ zasobu na innowacje
Wiedza	53
Postawy i zachowania pracownicze	34
Relacje sformalizowane	8
Relacje niesformalizowane	4
<i>Image</i> firmy	1

Źródło: badania własne.

Wśród firm typujących największy wpływ wiedzy na poziom i dynamikę innowacji dominują duże firmy produkcyjne oraz duże firmy usługowe (czego nie pokazano ze względów edytorskich). Podobnie jest w przypadku wpływu postaw i zachowań pracowniczych.

W tabeli 3 przedstawiono wyniki badań empirycznych dotyczących oceny stopnia wykorzystania zasobów niematerialnych w sferze innowacji w umownej skali 1-10 (10 oznacza maksymalne wykorzystanie).

Tabela 3. Wyniki badań dotyczących przeciętnego wpływu stopnia wykorzystania zasobów niematerialnych na poziom i dynamikę innowacji

Rodzaj zasobu niematerialnego	Przeciętna ocena stopnia wpływu wykorzystania potencjału zasobu na innowacje
Wiedza	6,14
Postawy i zachowania pracownicze	6,55
Relacje sformalizowane	6,03
Relacje niesformalizowane	4,83
<i>Image</i> firmy	3,92

Źródło: badania własne.

Z tabeli 3 wynika, że potencjał w inkryminowanym zakresie jest najbardziej wykorzystywany w obszarze postaw i zachowań pracowniczych, a następnie w obszarze wiedzy. Niewielki stopień wykorzystania cechują relacje niesformalizowane oraz *image* firm.

W tabeli 4 zestawiono obliczoną użyteczność badanych zasobów niematerialnych według zasad wielowymiarowej analizy porównawczej.

Z badań jednoznacznie wynika, że największą użyteczność wśród zasobów niematerialnych w kształtowaniu poziomu i dynamiki innowacji mają wiedza oraz postawy i zachowania. Użyteczność relacji niesformalizowanych oraz *image* firm jest niewielka.

Tabela 4. Wyniki próby określenia użyteczności zasobów niematerialnych dla innowacji

Rodzaj zasobu niematerialnego	Ocena użyteczności zasobu jako iloczyn wagi zasobu i stopnia wykorzystania jego potencjału
Wiedza	$0,53 \times 6,14 = 3,25$
Postawy i zachowania pracownicze	$0,34 \times 6,55 = 2,22$
Relacje sformalizowane	$0,08 \times 6,03 = 0,48$
Relacje niesformalizowane	$0,04 \times 4,83 = 0,19$
<i>Image</i> firmy	$0,01 \times 3,92 = 0,04$

Źródło: badania własne.

W tabelach 5-7 przedstawiono wyniki badań empirycznych dotyczących wpływu analizowanych zasobów niematerialnych na replikację. Z tabeli 5 wynika, że aż w 57% firm za czynnik mający największy wpływ na replikację wśród zasobów niematerialnych uznaje się wiedzę. 22% firm uznaje, że najsilniejszy wpływ mają relacje sformalizowane. Podobnie jak poprzednio, tak i w odniesieniu do replikacji marginalny jest wpływ relacji niesformalizowanych oraz *image* firm.

Tabela 5. Wyniki badań dotyczących największego wpływu zasobów niematerialnych na replikację

Rodzaj zasobu niematerialnego	% firm typujących pierwszorzędny wpływ zasobu na replikację
Wiedza	57
Postawy i zachowania pracownicze	12
Relacje sformalizowane	22
Relacje niesformalizowane	7
<i>Image</i> firmy	2

Źródło: badania własne.

Tabela 6. Wyniki badań dotyczących przeciętnego stopnia wykorzystania zasobów niematerialnych w sferze replikacji

Rodzaj zasobu niematerialnego	Przeciętna ocena stopnia wykorzystania potencjału zasobu na replikację
Wiedza	7,26%
Postawy i zachowania pracownicze	4,95%
Relacje sformalizowane	6,32%
Relacje niesformalizowane	5,40%
<i>Image</i> firmy	3,70%

Źródło: badania własne.

Z tabeli 6 wynika, że potencjał badanych zasobów niematerialnych w sferze replikacji jest najlepiej wykorzystywany w zakresie wiedzy i w obszarze relacji sformalizowanych. Najmniej zaś wykorzystanie to dotyczy postaw i zachowań pracowniczych oraz *image* firm.

W tabeli 7 zestawiono obliczoną użyteczność badanych zasobów niematerialnych dla replikacji według zasad wielowymiarowej analizy porównawczej.

Tabela 7. Wyniki próby określenia użyteczności zasobów niematerialnych dla replikacji

Rodzaj zasobu niematerialnego	Ocena użyteczności zasobu jako iloczyn wagi zasobu i stopnia wykorzystania jego potencjału
Wiedza	$0,57 \times 7,26 = 4,13$
Postawy i zachowania pracownicze	$0,12 \times 4,95 = 0,59$
Relacje sformalizowane	$0,22 \times 6,32 = 1,39$
Relacje niesformalizowane	$0,07 \times 5,40 = 0,37$
<i>Image</i> firmy	$0,02 \times 3,70 = 0,07$

Źródło: badania własne.

Z tabeli 7 wynika, że największą użyteczność wśród zasobów niematerialnych w zakresie replikacji mają wiedza oraz relacje sformalizowane. Użyteczność pozostałych analizowanych zasobów niematerialnych w sferze replikacji jest marginalna.

5. Uwagi końcowe

Zagadnienie identyfikacji użyteczności zasobów niematerialnych jest ważne i trudne. Ważne – ponieważ określenie, który zasób niematerialny i w jakim zakresie determinuje dany obszar aktywności przedsiębiorstwa (w tym wypadku: innowacje i replikacje), ma znaczenie dla operacjonalizacji działań przedsiębiorstwa. Trudne zaś – ponieważ identyfikacja użyteczności zasobów niematerialnych zawsze będzie obciążona znaczną subiektywnością, a tym samym będzie kategorią dyskusyjną, przede wszystkim w zakresie ważności i intensywności wpływu (w tym wypadku w obszarach innowacji i replikacji). Jednakże tego typu próby mają znaczenie dla określenia wirtualnych (w znaczeniu: rozmytych) podstaw przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw, trudnych do skopiowania, a więc trwałych, oraz podstaw do wyróżnienia się od tła konkurencyjnego. Być może jest to jedna z dróg wyjaśnienia, dlaczego jedne firmy odnoszą sukces, a inne – nie. Zdaniem K. Eisenhardt i D. Sulla, badania i analizy źródeł przewag konkurencyjnych na gruncie klasycznej teorii zarządzania strategicznego niczego już nie wyjaśniają [Eisenhardt, Sull 2001].

Literatura

- Afuah A., *Strategic Innovation: New Game Strategies for Competitive Advantage*, Taylor & Francis Inc., February 2009.
- Alavi M., Leidner D., *Knowledge management and knowledge management systems: conception foundations and research issues*, "MIS Quarterly" 2001, 25(1).
- Baily M.N., *Macroeconomic implications of the New Economy*, [w:] *Economic Policy for the Information Economy*, A Symposium Sponsored by The Federal Reserve of Kansas City, Jackson Hole, 30 August-1 September 2001.
- Blaetter-Miech B., *Innovations towards sustainable economy – the integration of economy and ecology in companies*, "Sustainable Development" 1998, no. 6.
- Bogdanienko J., *Zarządzanie innowacjami*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1998.
- Brdulak J., *Zarządzanie wiedzą a proces innowacji*, SGH, Warszawa 2005.
- Brojak-Trzaskowska M., *Innowacyjność przedsiębiorstwa*, [w:] M. Porada-Rochoń (red.), *Restrukturyzacja przedsiębiorstw w procesie adaptacji do współczesnego otoczenia. Perspektywa międzynarodowa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2009.
- Chodyński A., *Przedsiębiorczość i innowacyjność a kompetencje – aspekty strategiczne*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas 2/2008, Sosnowiec 2008.
- Chodyński A., *Wiedza i kompetencje ekologiczne w strategiach rozwoju przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2007.
- Chylek E.K., *Problematyka innowacji w Unii Europejskiej*, Financing Polish Science, Herba Polonica 2006, vol. 52.
- Davenport T., Prusak L., *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*, Harvard Business School Press, Cambridge 2000.
- Desouza K., *Strategic contributions of game rooms to knowledge management: Some preliminary insights*, "Information and Management" 2003, no. 41.
- Dolińska M., *Innowacje w przedsiębiorstwie, na rynku, w regionie*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2004, nr 9 (656).
- Drucker P.F., *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa 1992.
- Edvinsson L., Malone M.S., *Intellectual Capital: Realizing your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*, Harper Business, New York 1997.
- Egbu Ch.O., *Managing knowledge and intellectual capital for improved organizational innovations in the construction industry: an examination of critical success factors*, "Engineering, Construction and Architectural Management" 2004, vol. 11, issue 5.
- Eisenhardt K., Sull D., *Strategy as simple rules*, "Harvard Business Review" 2001, vol. 79, issue 1.
- Fagerberg J., *The dynamics of technology, growth and trade: A Schumpeterian perspective*, [w:] *Elgar Companion to Neo-Schumpeterian Economics*, H. Hanusch, A. Pyka (eds.), Edward Elgar, Cheltenham 2007.
- Ford N., *From information – to knowledge-management*, "Journal of Information Science Principles & Practice" 1989, 15.
- Gladstone B., *Zarządzanie wiedzą*, Petit, Warszawa 2004.
- Godin B., *The New Economy: What the concept owes to the OECD*, "Research Policy" 2004, vol. 33, no. 5.
- Gospodarek T., *Modelowanie w naukach o zarządzaniu oparte na metodzie programów badawczych i formalizmie reprezentatywnym*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2009.
- Janasz W., *Ewolucja modeli procesu innowacyjnego*, „*Organizacja i Kierowanie*” 2001, nr 4.
- Hargadon A., Sutton R.J., *Building innovation factory*, "Harvard Business Review" 2000, maj-czerwiec.
- Herrmann A., Tomczak T., Befurt R., *Determinants of radical product innovations*, "European Journal of Innovation Management" 2006, vol. 9, issue 1.
- Hislop D., *Knowledge integration processes and the appropriation of innovations*, "European Journal of Innovation Management" 2003, vol. 6, issue 3.

- Inauen M., Schenker-Wicki A., *Fostering radical innovations with open innovation*, "European Journal of Innovation Management" 2012, vol. 15, issue 2.
- Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji*, W. Janasz (red.), Difin, Warszawa 2004.
- Innowacyjne przedsiębiorstwo turystyczne oparte na wiedzy*, [w:] *Zarządzanie organizacjami usługowymi*, K. Rogoziński, A. Panasiuk (red.), Zeszyty Naukowe UE w Poznaniu 2010 nr 145, Wydawnictwo UE, Poznań 2010.
- Itami H., Roehl T.W., *Mobilizing Invisible Assets*, Harvard University Press 1987, Cambridge, Massachusetts-London.
- Jarugowa A., Fijałkowska J., *Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym – koncepcje i praktyka*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk 2002.
- John A., *Successful market innovation*, „European Journal of Innovation Management” 1999, no. 2.
- Juchniewicz M., Grzybowska B., *Innowacyjność mikroprzedsiębiorstw w Polsce*, PARP, Warszawa 2010.
- Keskin H., *Market Orientation, Learning Orientation, and Innovation Capabilities in SMEs*, „European Journal of Innovation Management” 2006, vol. 9, no. 4.
- Knight T., Howes T., *Knowledge Management: A Blueprint for Delivery*, Butterworth Heinemann, Oxford 2003.
- Kowalik J., *Innowacje jako czynnik przewagi konkurencyjności polskich przedsiębiorstw*, [w:] *Innowacyjne aspekty przedsiębiorstwa globalnego w zintegrowanej Europie*, L. Sobolak (red.), Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2007.
- Krupski R., *Badania nad oryginalnością zasobów*, [w:] *Zmiana warunkiem sukcesu. Dynamika zmian w organizacji – ewolucja czy rewolucja*, J. Skalik (red.), Wydawnictwo AE, Wrocław 2006.
- Leksykon zarządzania*, Difin, Warszawa 2004.
- Luan J., Serban A.M., *Technologies, products, and models supporting knowledge management*, "New Directions for Institutional Research" 2002, no. 113.
- Łapiński J., *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce*, [w:] *Raport Innowacyjność 2010*, PARP, Warszawa 2010.
- Łukasik P., *Wpływ dyfuzji wiedzy na innowacyjność przedsiębiorstw*, http://www.exporter.pl/zarzadzanie/pme/6msp_inno3.html (27.10.2012).
- Mikuła B., *Organizacje oparte na wiedzy*, Wydawnictwo AE, Kraków 2006.
- Mikuła B., Pietruszka-Ortyl A., Potocki A., *Zarządzanie przedsiębiorstwem XXI wieku. Wybrane koncepcje i metod*, Difin, Warszawa 2002.
- Morawski M., *Metody zarządzania pracownikami wiedzy w organizacjach inteligentnych*, [w:] *Zarządzanie przyszłością przedsiębiorstwa Future 2002*, E. Skrzypek (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002.
- Mroczo F., *Kreowanie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw*, [w:] *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości. Determinanty i narzędzia zdobywania przewagi konkurencyjnej*, H.G. Adamkiewicz-Drwiłło (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Nonaka I., *The knowledge creating company*, „Harvard Business Review” 1991, no. 69.
- Oblój K., *Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej*, wydanie II zmienione, PWE, Warszawa 2007.
- Okoń-Horodyńska E., *Narodowy system innowacji w Polsce*, Wydawnictwo AE, Katowice 1998.
- Olszewski M., *Zarządzanie wiedzą w procesie konkurowania przez jakość na rynku hotelarskim*, praca doktorska, 2011.
- Petrides L.A., Nodine T.R., *Knowledge management in education: Defining the landscape*, The Institute for the Study of Knowledge Management, 2003.
- Polanyi M., *The Tacit Dimension*, Routledge & Kegan Paul, London 1967.
- Penc J., *Innowacje i zmiany w firmie. Transformacja i sterowanie rozwojem przedsiębiorstwa*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1999.
- Penrose E.T., *The Theory of the Growth of the Firm*, J. Wiley, New York 1959.

- Pichlak M., *Foresight jako narzędzie kreowania innowacyjności przedsiębiorstw*, „Przegląd Organizacji” 2008, nr 7-8.
- Pomykański A., *Zarządzanie innowacjami. Globalizacja, konkurencja, technologia informacyjna*, PWN, Warszawa-Lódź 2001.
- Probst G., Raub S., Romhard K., *Zarządzanie wiedzą w organizacji*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002.
- Przedsiębiorstwo przyszłości*, W.M. Grudzewski, I. Hejduk (red.), Difin, Warszawa 2000.
- Skrzypek E., *Kreatywność pracowników wiedzy i ich wpływ na innowacyjność przedsiębiorstw*, referat wygłoszony na V Konferencji Naukowej z cyklu „Wiedza i Innowacje” pt. „Ochrona wiedzy i innowacji”, 2009.
- Skrzypek E., *Wiedza jako źródło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw uzdrowiskowych*, Zeszyty Naukowe US nr 591, Ekonomiczne Problemy Usług nr 53, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.
- Skrzypek E., *Zarządzanie wiedzą w konkurencyjnym otoczeniu*, „Organizacja i Zarządzanie” 1998, nr 1.
- Skymie D.J., *Knowledge Networking. Creating the Collaborative Enterprise*, Oxford 1999.
- Stankiewicz M.J., *Konkurencyjność przedsiębiorstwa*, Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2005.
- Strojny M., *Zarządzanie wiedzą – ogólny zarys koncepcji*, „Przegląd Organizacji” 2000, nr 2.
- Strojny M., *Zarządzanie wiedzą. Wstęp do dyskusji*, „Personel” 2001.
- Świtalski W., *Innowacje i konkurencyjność*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2005.
- Tiwana A., *The Knowledge Management Toolkit*, Prentice Hall PTR, 2000.
- Tiwari R., Herstatt C., *Assessing India's lead market potential for cost-effective innovations*, “Journal of Indian Business Research” 2012, vol. 4, issue 2.
- Zaremba M., Guzowska-Wójcik M., Rytel D., *Informacja patentowa źródłem wspomagania innowacji*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, „EuroInfo” 2006, nr 5 (87).
- Zarządzanie innowacjami technicznymi i organizacyjnymi*, M. Brzeziński (red.), Difin, Warszawa 2001.
- Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwach*, W.M. Grudzewski, I. Hejduk (red.), Difin, Warszawa 2004.
- Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwie*, K. Perechuda (red.), PWN, Warszawa 2005.
- Zarządzanie wiedzą w społeczeństwie uczącym się*, Centrum Badań nad Edukacją i Innowacją, OECD – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 2000.

USEFULNESS OF KNOWLEDGE AND OTHER INTANGIBLE RESOURCES FOR INNOVATION AND REPLICATION IN EMPIRICAL RESEARCH

Summary: The goal of the article is to present the way of measuring and researching usefulness of selected intangible resources not at all, however, in the activity of the enterprise that concerns innovation and replication. The results of empirical research concern the following aspects: identifying superb influence of intangible resources on innovation and replication, determining the level of using the potential of these resources in the scope of innovation and replication as well, and presenting the attempt of measuring usefulness of selected intangible resources in researched areas.

Keywords: innovation, replication, intangible resources, intangible resources' usefulness.